

Rosanna Cantavella, a «El *Facetus* “Moribus et vita”, el *Facet* francès i el català, en el context escolar baixmedieval» (ps. 291-314), estudia comparativament tres versions d'un text catalogat com a erotodidàctic, que en els seus orígens procedeix de l'àmbit escolar. Per això es descriu el paper del autors menors —els que incorporen temàtica erotodidàctica— en l'accés a l'escriptura dins de l'escola medieval (ps. 292-298). El contingut d'alguns manuscrits de la Biblioteca Nacional d'Espanya, de la Biblioteca de Catalunya, de la Biblioteca Nacional de França i de la Biblioteca Inguimbertina de Carpentras permeten de situar les versions llatines, francesa i catalana del *Facetus* en els contextos que defineixen els reculls analitzats (ps. 299-309).

A l'apartat «Traductors i copistes», «Del llatí al català. El cas del *Regimen sanitatis ad regem Aragonum* d'Arnau de Vilanova», d'Antònia Carré, (ps. 317-330), mostra les interferències entre les versions vulgars d'una obra arnaldiana de tema mèdic, fruit de processos d'adaptació d'un manualet llatí al públic laic. El primer lloc s'ofereix un estat de la qüestió del paper del *Regimen sanitatis ad regem Aragonum* (ps. 317-329), seguit de la presentació dels tres manuscrits que ens n'han conservat l'adaptació catalana (ps. 329-323), amb sengles taules de possessors de les dues versions que ens n'han arribat. Els problemes ecdòtics (ps. 323-330) permeten de discriminar entre la versió abreujada i els dos testimonis de la versió extensa i de precisar detalls a propòsit de la feina de traductor duta a terme per Berenguer Sarriera, editada per una mà posterior. L'article acaba amb una reflexió sobre els mètodes de treball als tallers de còpia (ps. 331-332). «Les fonts no pal·liades a la traducció de Ferrer Saiol» (ps. 337-350), de Raimon Sebastian, comença posant el lector en antecedents de la traducció catalana de l'*Opus agriculturae* de Ferrer Saiol (ps. 337-338), abans de passar a presentar el problema de les interpolacions de tema i origen divers que presenta l'obra de Saiol (ps. 338-346). La tesi de l'article, que es recull a la conclusió (ps. 348-349), és l'aparat «Ferrer dins Pal·ladi» (ps. 346-348): «Saiol intervé directament a la traducció amb veu pròpia» (p. 346).

A History of Catalan Folk Literature

JOSEP TEMPORAL

Grup d'Estudis Etnopoètics

j.temporal.oleart@gmail.com

ORIOI & SAMPER (2019): Carme Oriol i Emili Samper (eds.), *A History of Catalan Folk Literature*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company; «IVITRA Research in Linguistics and Literature» 21.

Es tracta d'una obra en col·laboració que presenta la història del folklore català, redactada per un equip de quinze col·laboradors amb una acreditada especialització en els estudis d'etnopoètica, i destinada als estudiosos forans dedicats a la recerca etnopoètica i a la història del folklore fetes en català del domini complet de la parla catalana. Cadascun d'aquests especialistes ha redactat la síntesi, precisa i suficient a la finalitat de l'obra, de cada territori. I dins de cada territori se segueix una presentació diacrònica que no grinyola en cap moment, atès que respon al pla perfectament establert pels editors (Carme Oriol ha ajudat amb les seves recerques a establir la interpretació més panoràmica i, diguem-ne, comprensiva de tot el folklore català segons la visió més actual d'aquesta disciplina) juntament amb el coneixement a fons de cada especialista sobre el folklore que el concerneix. Amb la gràcia, val la pena assenyalar-ho, que ultrapassant el plantejament purament territorial, s'hi fa una lectura global i compartida del folklore i dels estudis d'etnopoètica que enriqueix tot el volum. La complementarietat entre els capítols és destacable i enriquidora per al profit i el resultat final d'una lectura lineal d'aquesta història, que és completa (sense llacunes ni territorials ni diacròniques), segura (sense mancances en les referències) i coherent (quant a la concepció i fonamentació teòrica en què es basa). Un exemple d'aquesta complementarietat és el cas de Serra i Pagès: mentre Montserrat Palau i Laura Villalba posen l'accent en la seva tasca de docent de folklore i del seu foment de l'alumnat femení, Josefina Roma se centra en la seva tasca d'estudis del folklore. O bé el cas d'Andreu Ferrer Ginard, que és exposat per Jaume Guiscafrè en la seva globalitat de folklorista, mentre Caterina Valriu se centra a exposar les vicissituds de la revista que va fundar, *Tresor dels Avis*, de gran importància per al folklore balear, i de l'intent no completament reeixit de l'Arxiu del Folklore Balear.

Per tal de precisar acuradament el límit conceptual que se circumscriu en el títol de l'obra amb l'expressió «Folk Literature» (la traducció de la qual s'assumeix que és 'literatura popular' o, simplement, 'folklore [verbal]'), Carme Oriol puntualitza, a la introducció, el següent: d'ençà que

[i]n Catalonia, the term ethno-poetics was introduced in 1985 by Josep M. Pujolet in the article «Literatura tradicional i etnopoètica: balanç d'un folklorista [...]», which reveals the influence of the work done by Heda Jason, particularly *Ethno-poetry: Form, Content, Function* [...], the term has been widely accepted among Catalan scholars, who use it in the sense of folk literature (p. xiv)

Per aquesta unitat de plantejaments i per la solvència dels resultats, atès que l'obra s'ha posat a mans dels millors coneixedors, renuncio expressament a fer observacions referides a autores o autors dels capítols. Qualsevol investigador no autòcton que encara no estigui versat en la matèria, descobrirà que els seus redactors acaparen els mèrits d'una part molt rellevant de la bibliografia general del que en aquest llibre és objecte de presentació. El folklore narratiu i la cançonística focalitzen, no pas en exclusiva, els gèneres, però en correspondència fidel a la realitat

que «retrata» el folklore català d'ençà que va començar a ser recopilat i estudiat de manera significativa ara fa aproximadament cent setanta anys, quan l'embat del Romanticisme europeu, a cavall de les construccions nacionals o, almenys, de la plena rehabilitació de les identitats lingüísticoculturals, ens va arribar a nosaltres. L'obra té l'encert de singularitzar els matisos que van existir a cada territori, sovint imperceptibles a les mirades apressades o massa generalitzadores, sobre la consciència d'aquest naixement «identitari» així com del naixement de la disciplina com a ciència. Quelcom molt valuós, que demostra bona ciència, per a lectors no especialitzats i encara més per a investigadors internacionals que siguin exigents en els detalls d'allò que se'ls explica.

En aquest darrer sentit val la pena destacar l'il·lustratiu que és l'índex del llibre en si mateix. Vertebrat, com s'ha dit, territorialment i diacrònicament, no descarta cap territori i els atorga les dimensions necessàries i proporcionals que escauen. Cada capítol inclou els protagonistes, l'aplec de materials, l'estudi del folklore, la divulgació, les iniciatives institucionals o privades, a més de les circumstàncies socials, culturals i historicopolítiques, els contextos, etc. Un plantejament, en definitiva, clarament informatiu i sintètic especialment apropiat a qui no coneixi la història del folklore català, sense que aquest caire de síntesi menyscabi el generosíssim cabal de dades rellevants per a la ciència que van apareixent en el decurs d'aquesta història.

El cos de l'obra s'estructura amb el següent recorregut: Catalunya (amb tres grans períodes: el romàntic dels inicis, amb el folklore «literari» i el folklore «excursionista» [presentat per Emili Samper]; el clàssic, que va des del folklore acadèmic fins als grans projectes d'arxivística folklòrica [Montserrat Palau, Laura Villalba, Josefina Roma i Mònica Sales], i el període modern, que va des de la recuperació dels estudis de folklore després de la Guerra Civil fins a l'actualitat [Mònica Sales i Carme Oriol]); les Illes Balears (amb quatre etapes: la dels inicis, entre la Il·lustració i el Romanticisme [Jaume Guiscafrè]; 1901-1940, les dècades de l'arxivística folklòrica i dels grans projectes [Caterina Valriu]; 1941-1970, etapa de les recerques i les publicacions en temps de la dictadura [Jaume Guiscafrè], i la represa i la renovació de la folklorística fins a l'actualitat [Caterina Valriu]); el País Valencià (amb dues etapes més la inclusió del territori murcià catalanoparlant del Carxe: 1873-1939, que va dels inicis fins a la Guerra Civil [Vicent Vidal]; postguerra, franquisme, normalització i renovació (fins a l'actualitat) [Joan Borja], més l'apartat sobre el folklore recollit i estudiat al Carxe [Joan Borja]); la Franja d'Aragó [Hèctor Moret i Artur Quintana]; Andorra [Isabel de la Parte]; Catalunya del Nord [Martine Berthelot], i l'Alguer [August Bover]. L'obra demostra sensibilitat territorial i unitària quant al folklore, que és del tot assumida per la recerca folklòrica i etnopoètica habitual que es fa al país, però que convé destacar per a sensibilitats més allunyades. Al Carxe, la Franja, Andorra, l'Alguer i la Catalunya del Nord s'hi dediquen les pàgines proporcionals que els escauen, com s'ha esmentat, però cal destacar que en tots els casos s'hi fan presentacions que podem considerar completes i, per la coneixença dels de-

talls, tan excel·lents com els capítols de recorregut més llarg. No es tracta, doncs, de capítols menors.

L'experimentat tàndem Carme Oriol i Emili Samper ha fet una labor meticulosa que es nota en diversos elements del treball: d'entrada en la nòmina de col·laboradors que van aplegar entorn d'aquest projecte; per la unitat i coherència, doncs, que li han sabut donar i, sobretot, perquè l'obra assoleix en escriure l'objectiu d'informar àmpliament de la història del nostre folklore amb la màxima competència que es pugui esperar. I, val a dir-ho, també gràcies a la visió panoràmica del folklore català que representa Carme Oriol. Dels redactors dels capítols cal esmentar que la majoria estan vinculats a la docència universitària o bé hi han estat en etapes professionals anteriors (més de la meitat hi imparteixen matèries sobre folklore i etnopoètica); i que pertanyen, com és d'esperar, a universitats del territori (les de Perpinyà, d'Alacant, de les Illes Balears, de Tarragona i de Barcelona) o bé a d'altres institucions i xarxes de recerca (Arxiu d'Etnografia d'Andorra i Grup d'Estudis Etnopoètics). De fet, formen una comunitat científica que participa de múltiples complicitats en recerques compartides i treballs cooperatius, com és el cas d'aquest llibre.

En concret, aquest treball és el resultat del projecte de recerca I+D «L'estudi diacrònic de la literatura popular catalana: fons inèdits i recursos a la xarxa», del qual en pengen, a més d'aquesta obra ressenyada, altres dos fruits molt valuosos per a l'estudi del folklore i l'etnopoètica catalana: la base de dades «Folkloristes: Diccionari biogràfic de folkloristes» (accessible en línia: <http://rondcat.arxiudelfolklore.cat/folkloristes_cercador/>) i la *Història de la literatura oral catalana* (redactada pels mateixos col·laboradors —pdf descarregable des del web de les Publicacions URV: <<http://llibres.urv.cat/>>). Aquesta darrera obra mereix un breu comentari al marge, del tot pertinent al contingut d'aquesta ressenya. Són, evidentment, dues obres relacionades i concebudes amb el mateix objecte d'estudi i els mateixos plantejaments teòrics, però pensades fonamentalment per a perfils diferents d'investigadors. La que es ressenya fou redactada cronològicament en primer lloc, malgrat que el seu procés d'edició fos més lent i aparegués en posterioritat a l'obra catalana, i és més breu. Ambdues obres, doncs, van tenir redaccions independents, per bé que l'una més desenvolupada que l'altra, i amb característiques que les enriqueixen mútuament. Per això els investigadors faran molt bé de considerar-ne la seva complementaritat. Sumades es convertiran en la referència imprescindible d'aquesta matèria.

Al marge del cos del treball confegeixen el llibre una molt cenyida introducció; una bibliografia molt extensa, que no divaga per camins secundaris o accidentals, i l'adminicle imprescindible d'un índex de noms que inclou toponímia major, noms propis i conceptes. Una eina estupenda que és molt d'agrair.

Amb un plantejament d'aquesta mena, específicament adreçat a la recerca estrangera, aquesta obra no hauria de ser en absolut la darrera ni en la disciplina que ens ocupa ni, en general, en cap altra de la ciència que es fa als Països Catalans. Per la seva empena i bona orientació, els estudis d'etnopoètica i folklore

estan molt ben cuidats a mans d'una xarxa d'especialistes que en moltes qüestions col·laboren modèlicament i, cal dir-ho, també molt generosament. Aquest llibre n'és una bona mostra.

Estudis etnopoètics: tradició, rigor i heterogeneïtat sense interrupcions

DARI ESCANDELL
Universitat d'Alacant
dari.escandell@ua.es

ROVIÓ, RUBIO & SAMPER (2021): Xavier Rovió, Carme Rubio i Emili Samper, *Miscel·lània etnopoètica*, La Vall d'Uixó: Grup d'Estudis Etnopoètics de la Societat Catalana de Llengua i Literatura.

El Grup d'Estudis Etnopoètics (GEE) es constituí l'any 2004 al si de la Societat Catalana de Llengua i Literatura. A la tardor del 2005 n'organitzava la I Trobada, un seminari de recerca humanística amb l'objectiu de consolidar la investigació sobre literatura popular i folklore a les terres de parla catalana i d'establir, a aquest efecte, canals diligents de comunicació i cooperació entre els estudiosos d'aquesta disciplina (VALRIU 2011: 333). D'aleshores ençà, el GEE ha seguit convocant aquest reputatencontre acadèmic anual arreu del territori: Tarragona, Palma, Alacant, l'Alguer, Montserrat, Eivissa, Sitges, Bocairent, Vic, Banyoles, Andorra, Sueca, Manacor, Perpinyà...¹ De resultes de cadascuna d'aquestes jornades es publicava cada any un volum monogràfic d'actes que contenia les aportacions de l'edició precedent. El llançament del llibre i la presentació formal preceptiva tenia lloc precisament durant el decurs de la trobada següent, celebrada sempre a mitjan tardor.

Tanmateix, aquest ritual consuetudinari acabà abruptament estroncat, com tantes altres coses, arran de l'esclat de la pandèmia de la Covid-19. Al novembre de 2019, l'assemblea del GEE elegia la ciutat de Girona com a seu de la propera trobada, la qual havia de celebrar-se —com era costum— tot just al cap d'un any. Davant de la magnitud d'aquell escenari d'emergència sobrevinguda, l'assemblea del 2020 prenia l'acord d'endarrerir un any aquella trobada (al remat, acabà celebrant-se al novembre de 2021), però determinava també, per unanimitat, preservar la tradició de publicar-ne el volum anual, tot i la conjuntura sociosanitària. A diferència, però, dels exemplars anteriors, umbilicalment lligats, per raons ine-

1. Podeu consultar la relació completa de localitats i d'institucions acadèmiques que han acollit aquestes trobades en aquest enllaç: <<https://blogs.iec.cat/gee/trobades/>>.